

*Валентина Теодорівна ПЕТРИКОВА,  
доктор філософії, докторант  
Національної бібліотеки України  
імені В. І. Вернадського (Київ)*

## МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОГРАФІЇ М. І. ЯСИНСЬКОГО

Розглянуто бібліологічну спадщину українського вченого М. І. Ясинського (1889–1967) на предмет інноваційності у методології дослідження історії бібліографії в Україні. Проаналізовано етапи наукової та професійної діяльності, в яких проходив процес творчої еволюції наукової думки вченого. Розкрито зміст методологічної концепції щодо історії бібліографії. Зроблено висновки відносно соціальних витоків формування наукової концепції.

**Ключові слова:** бібліологія, методологія науки, наукова біографія, наукова школа, теорія еволюції, М. І. Ясинський.

Considered the bibliological heritage of the Ukrainian scientist M. I. Yasinsky (1889–1967) on the subject of novelty in the methodology of the study of the history of bibliography in Ukraine. The stages of scientific and professional activity, in which the process of creative evolution of scientific thought of the scientist passed was realized. The content of the methodological concept concerning the history of bibliography. Conclusions are made regarding the social origins of the formation of a scientific concept.

**Keywords:** bibliography, science methodology, scientific biography, scientific school, theory of evolution, M. I. Yasinsky.

Рассмотрено научное наследие в области библиологии украинского ученого М. И. Ясинского (1889–1967) на предмет инноваций в сфере методологии исследования истории библиографии в Украине. Проанализированы этапы научной и профессиональной деятельности, в которых проходил процесс творческой эволюции научной мысли ученого. Раскрыто содержание методологической

концепции исследования истории библиографии. Сформулированы выводы относительно условий формирования научной концепции.

**Ключевые слова:** библиология, методология науки, научная биография, научная школа, теория эволюции, М. И. Ясинский.

В історії бібліографічної думки ім'я Михайла Ілліча Ясинського (1889–1967) згадується переважно у науковому комплексі «Книгознавство. Бібліотекознавство. Бібліографознавство». Присутність діяча в історичному процесі розгортання організаційних, наукових і методичних засад наук бібліологічного циклу в Україні та його наукову спадщину, зважаючи на її змістовність і далекосяжність висновків, беззаперечно слід вважати національним надбанням. Поряд із Ю. О. Меженком М. І. Ясинський посідає почесне місце в біографічному вимірі української бібліології. Сукупно наукова спадщина вченого в цьому галузевому спрямуванні почала вивчатися лише сучасним поколінням дослідників. Найбільш системно його життєвий шлях і науковий доробок представлені у працях Ф. К. Сарани, І. І. Корнейчика, Н. Ф. Королевич, М. В. Геращенко, С. А. Арутюнкової [1; 6; 7; 8]. Однак ці дослідження не слід розглядати як такі, що остаточно підсумовують науковий внесок М. І. Ясинського до національної науки про книгу. Кожна з цих праць закінчується своєрідним науковим вербальним кліше: «...науково-бібліографічна діяльність М. І. Ясинського заслуговує на подальше вивчення».

Сучасні наукові інтереси, обумовлені потребою підсумування фундаментального внеску інституту науки в український соціум, поширюють завдання біографічних досліджень за межі лінійного викладу життєвого шляху науковця та пояснення фактів і явищ професійної діяльності з позицій досягнутого. Натомість життя та професійна діяльність М. І. Ясинського, визначення його наукових і практичних заслуг на ниві розбудови бібліографічної справи в Україні, констатування значущості його винаходів у більшості публікацій досі розглядаються переважно у межах усталеної традиційної лінійності. Проти такої лінійної описовості у науковому розгляді предмету дослідження завжди був сам учений.

Все вище означене потребує дослідити шлях формування непересічної особистості вченого, його інтелектуальне життя, відтворене у публікаціях, на тлі революційної епохи українського відродження.

За статистикою опублікованих робіт М. І. Ясинського, поданою першим біографом вченого Федором Кузьмовичем Сараною, його науковий доробок становить понад 55 робіт [6, с. 156–158]. Публікації за змістом відтворюють весь комплекс бібліологічного знання, котре у 1920-ті рр. у зв'язку з інституціональним оформленням ук-

раїнської науки починає розгалужуватися на книгознавство, бібліотекознавство, теорію та історію бібліографії. Наукову спадщину М. І. Ясинського можливо умовно розподілити за цими трьома галузями бібліології. Розпочинає дослідження молодий науковець у 1920 р. із бібліотекознавчої тематики, яка захоплює його до 1928 р. У цей час М. І. Ясинський обіймав посади помічника бібліотекаря, а згодом директора Фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1923 рр.) та завідувача відділу «Україніка» Всенародної бібліотеки України при Всеукраїнській академії наук (далі — ВБУ при ВУАН) у Києві в 1923–1933 рр.

Історію книги в напрямі книгознавства М. І. Ясинський зацікавився, досліджуючи праці Українського наукового інституту книги (далі — УНІК). У 1923 р., вже завідуючи відділом «Україніка» ВБУ при ВУАН, вчений пише для «Бібліологічних вістей» рецензію на статтю В. Ігнатієнка «Історія української преси та її вивчення» — «До питання про початок української преси» [12]. Впродовж тривалої професійної діяльності у ВБУ при ВУАН, Науковій бібліотеці Київського університету імені Т. Шевченка та редакції «Українська радянська енциклопедія» у 1950–1960-х рр. історія книги на Україні та історія української книги володіли думками науковця. Останньою публікацією цієї проблематики у його доробку стала довідкова стаття «Енциклопедичний словник у виданні Брокгауза і Ефрона» у першому виданні «Української радянської енциклопедії» (далі — УРЕ) (1961 р.) [1, с. 47]. Загальна кількість наукових публікацій з історії та теорії книги ученого становить більше десяти. Хронологічно більшість із них припадає на 1923–1929 рр., коли Україна приймала доленосні рішення щодо організаційної та наукової позиції в царині книгознавства, книгодрукування та книгорозповсюдження.

Найбільшу кількість (23) наукових досліджень, які були опубліковані, здійснив М. І. Ясинський у галузі «теоретичної» та «практичної» бібліографії. Саме такий поділ учений ввів до наукового обігу та підтримував його як домінуючу теоретичну позицію, що розповсюдилася в 1920-ті рр. в Україні в якості наслідування європейського знання. Праці з бібліографічної тематики у науковому доробку М. І. Ясинського з'явилися у 1926 р., і динаміка їх виходу нарощувалася до 1965 р. Соціальним фактором активізації творчої думки науковця став Перший з'їзд наукових бібліотек України у Києві (1925 р.). Багатозмістовність самого поняття «бібліографія» та розгляд її реальних практичних можливостей визначили системну програму розвитку бібліографічної справи в Україні в культурно-просвітницькій і науковій діяльності соціальних інститутів держави.

М. І. Ясинський активно включився в розробку національно змістовної частини бібліографічної справи в Україні — проблеми «національного бібліографічного репертуару» [6; 8]. Домінування бібліографічної спрямованості наукової спадщини ученого, її поаспектний науковий аналіз дав змогу багатьом сучасним дослідникам визначити місце М. І. Ясинського як «фундатора історії української бібліографії», «засновника напряму дослідження бібліографії української бібліографії». Фактом наукового визнання заслуг ученого в царині національної бібліографії може слугувати державне замовлення довідкової статті «Розвиток і стан бібліографічної справи в Україні» від Головної редакційної колегії «Української радянської енциклопедії» у 1963 р. Стаття була написана у співавторстві з Ф. К. Сараною для 17-го тому першого видання УРЕ як складова розділу «Видавнична справа УРСР». Історію її появи на матеріалах архіву М. І. Ясинського, що зберігається у Київському державному університеті культури і мистецтв, докладно виписано в дисертаційному дослідженні С. А. Арутюнової [1, с. 47].

Серед наукових праць ученого привертають увагу рецензії, які у переважній більшості писалися М. І. Ясинським на книгознавчі та бібліографічні теми: «До питання про початок української преси» (1923), «Куфасєв М. М. Книга як поняття й предмет науки та бібліографія як документальна наука про книгу» (1925), «Маслова О. М. Рукописна книга» (1925), «Дубняк К. Матеріали сільськогосподарської бібліографії України» (1925, 1927), «Матер'ялы до Беларускае бібліографії» (1927), «Праці Одеської центральної наукової бібліотеки» (1927), «Записки Українського Бібліографічного товариства в Одесі» (1928), «Бібліографічний збірник «Бібліографія історії України, Росії та українського права, краєзнавства та етнології за 1917–1927 роки» (1930). Наукові дослідження М. І. Ясинського, подані у формі рецензії, відповідали вимогам європейської позитивної критики щодо розгляду предметно-об'єктного середовища гуманітарного знання. Фактом обізнаності ученого з критеріями раціональної критичної праці, котра була привнесена в українську наукову школу з європейського наукового простору, можуть слугувати написані ним дві рецензії на іноземні видання у 1925 та 1927 р. і опубліковані у фаховій періодиці тих років — «Бібліотечному журналі» і «Журналі бібліотекознавства та бібліографії» [6, с. 156–158]. Завдяки ґрунтовній історико-філологічній освіті учений володів німецькою та польською мовами. Це давало можливість орієнтуватись у документальному масиві іноземних наукових публікацій із тематики, що становила для нього науковий інтерес. Акцент в своїх рецензіях М. І. Ясинський робив на

визначенні проблеми, поставленої та розробленої автором статті, монографії, довідника, покажчика для української бібліологічної науки, концептуальних положеннях, які відповідають практичній і теоретичній площині напрямку, перспективності застосування для окремої сфери соціокультурної діяльності. Як історик, М. І. Ясинський був дуже вимогливим до викладу історичних фактів, їх пошуку, правильності опису в контексті історичного процесу та, особливо, змістовному трактуванні причинно-наслідкового позиціонування окремого факту в дослідженні предметно-об'єктної сфери науки. В такому цільовому визначенні значущості рецензії для науки М. І. Ясинського слід відзначити як поважного представника української історико-бібліографічної школи 1920-х рр. Неодмінний секретар ВУАН А. Кримський із приводу актуалізації рецензійної справи у відділах Академії у 1920-ті рр. писав у своєму службовому начерку «Рецензування на службу методологічному озброєнню»: «Попереднє рецензування, за нормальної постановки цієї справи, повинно допомагати авторові усвідомити свої помилки, виправити хиби, посилити методологічну зброю, поглибити ерудицію» [4].

Наукові студії М. І. Ясинського, відображені у рецензіях 1920-х рр., знайшли логічний підсумок в останній науковій роботі вченого «До історії української бібліографії XIX ст.», написаній у 1967 р. [3, с. 191–214]. У формі рецензії на лекційний курс доцента Харківського державного інституту культури І. І. Корнейчика «Розвиток бібліографії на Україні» у п'яти випусках (1961 р.) М. І. Ясинський подає завершальний виклад власної наукової концепції історії української бібліографії в цілісному історичному процесі формування української державності. Рецензію написано з окрасою революційності думки стосовно визначеності бібліографічного компонента в українському відродженні. Рецензія має машинописний вигляд і зберігається в Інституті рукопису НБУВ як частина неопублікованого наукового збірника статей ЦНБ АН УРСР «Питання бібліографії», підготовленого до друку для видавництва «Наукова думка» у 1967 р. [3]. Факт написання цієї роботи як останньої наукової студії М. І. Ясинського подавали Н. Королевич, М. Герашенко, С. Арутюнова. У 1967–1971 рр. автор рецензованої праці І. І. Корнейчик намагався оприлюднити її у міжвідомчому збірнику «Бібліотекознавство та бібліографія». Рецензія донині залишається неопублікованою зі статусом архівного джерела.

При уважному розгляді згадуваного вище архівного збірника статей «Питання бібліографії» постає питання про сам факт включення до нього роботи на той час уже померлого пенсіонера М. І. Ясинського, далекого від проблем бібліографічної практики ЦНБ АН

УРСР у 1960–1970-ті рр. Перелік авторів збірника наводить на думку про ініціативу Ю. О. Меженка щодо включення рецензії М. І. Ясинського «До історії української бібліографії XIX ст.» до збірника. Ю. О. Меженко знав про існування цього рукопису в архівній спадщині М. І. Ясинського, був ознайомлений з його змістом і міг упевнено визначити значущість вміщеного історичного матеріалу, розлогої аналітики, заключних висновків відносно місця рецензованої праці у науковому дослідженні справи української бібліографії. Така ініціатива була даниною пам'яті другуві, колезі по закоханості в бібліологію та товаришу по наукових діалогах і етичних поглядах на наукову працю. Остання письмова листівка Ю. О. Меженка до М. І. Ясинського датована 7 січня 1967 р., за п'ять місяців до смерті Михайла Ілліча [1, с. 46].

Науковий діалог між Ю. О. Меженком і М. І. Ясинським розпочався у буремні роки Української революції 1917–1921 рр. Досліджуючи біографії двох учених, можливо припустити, що перша зустріч відбулася у Кам'янці-Подільському, куди у 1919 р. переїхав із Києва уряд УНР та прогресивно налаштована інтелігенція. М. І. Ясинський прибув до міста у січні 1919 р. За спогадами соратників, у викладенні С. А. Арутюнової, «вчорашній студент з болем в серці сприймав події громадянської війни, що котилася по Україні» [1, с. 17]. Як випускник історико-філологічного факультету Київського університету 1914 р., М. І. Ясинський наслідував історіософію еволюційного розвитку суспільства. Ідеї суспільного еволюціонування надалі вчений апробував у дослідженні історії бібліографії, резюмуючи: «...історія української бібліографії це по суті сторінки історії культури українського народу», маючи на увазі повільний рух явищ бібліографічного порядку в цілісний еволюційний процес [3, с.191].

Також можливо припустити, що перші розмови Ю. О. Меженка та М. І. Ясинського відбувалися у стінах Українського державного університету. Їхні наукові діалоги вплинули на визначення змістових орієнтирів у науці та професійній діяльності останнього. Ю. О. Меженко прибув у Кам'янець-Подільський на початку вересня 1919 р. і вже «приблизно 1–5 жовтня» виїхав із міста [10, с. 26]. Змістовність діалогів визначалася музейно-архівно-бібліотечною справою, що доводить зміст перших публікацій молодого вченого у місцевій пресі за час його «подільського» періоду творчості (1919–1923 рр.) [6, с. 156]. Ю. О. Меженко не міг не розповісти про свою, теж історико-філологічну, освіту в Московському університеті, особливо про свого наукового керівника, відомого в світі бібліології професора Миколу Михайловича Лісовського, під чиєю

щільною увагою була написана його дипломна робота. У науковому спадку М. М. Лісовського представлені всі галузеві межі дореволюційної бібліології. Стає очевидним, що масштаби наукової праці професора сприяли зародженню бібліологічних проектів у молодого Ю. О. Меженка. Також очевидним є ведення діалогу в цьому предметному полі між М. І. Ясинським та Ю. О. Меженком. Останній на час спілкування в Кам'янець-Подільському державному українському університеті мав практику в архівно-бібліотечному відділі Міністерства народної освіти у 1918 р. у Києві та міг дати чіткі орієнтири в науковій площині науковцю-початківцю. З автобіографії М. І. Ясинського відомо, що, закінчивши у 1914 р. Київський університет, молода освічена людина готувала себе до наукової роботи [1, с. 16]. З метою визначеності у предметному полі історії М. І. Ясинський, добираючи нову літературу з історіографії історії, постійно відвідував книгарні відомих у Києві видавничих домів, цікавився їх історією та сучасною практикою роботи. Згодом юнацький інтерес став у нагоді, коли вчений рецензував історичний матеріал про книготорговельну бібліографію у лекційному курсі І. І. Корнейчика [3, с. 202–203].

Перші кроки наукової професіоналізації М. І. Ясинського пов'язані з Фундаментальною бібліотекою Кам'янець-Подільського державного українського університету, активною роботою у «Бібліографічному семінарі» кафедри історії українського письменства того ж університету, Кам'янець-Подільським бібліотечним товариством. Окремі відомості свідчать про участь М. І. Ясинського у видавничому товаристві «Зірка» м. Кам'янець-Подільський. На ниві історико-літературній, бібліотечній, архівній, видавничій, бібліографічній М. І. Ясинський мав стосунки у Кам'янець-Подільському із С. Сірополком, Л. Биковським, М. Плеваком, М. Білецьким, В. Бідновим, Д. Дорошенком, М. Драй-Хмарою.

Із огляду на дослідницьку спадщину М. І. Ясинського, системна праця над проблематикою бібліологічного циклу знання розпочата ним у 1919 р. у двох напрямках. Практичний був пов'язаний із розгортанням соціальних інститутів книги. Теоретичний напрямок мав зв'язок зі створенням цілісного, національно особливого бібліологічного знання та його позиціонуванням крізь усталене європейське наукове бачення бібліологічного циклу людського знання. Піднесення революційних перетворень у науці України доби 1920-х рр. і активна наукова позиція самого вченого сприяли появі у 1927 р. його першої системної праці — статті «Головні моменти з історії української бібліографії» [11]. І. І. Корнейчик, аналізуючи її зміст у 1971 р., констатує, що використання історичного підходу «до бібліографіч-

них явищ виявилось в цій праці недостатнім» [6, с. 151]. Але науковою метою автора було, найперше, простежити історичний процес розгортання бібліографічних подій і явищ у межах наукового комплексу українського знання. Історія науки та історія бібліографії у цій статті еволюційно обумовлені автором, який мав суто історичну освіту та міг за допомогою вивіреної методології історії передбачити соціальний рух бібліографічної справи. Скрупульозність підходу до визначення методологічних засад історії бібліографії в Україні, як характерна ознака наукового мислення М. І. Ясинського, підтверджується знайденим автором цієї статті в Інституті рукопису НБУВ НАН України архівним документом. Перебуваючи на посаді завідувача відділу «Україніка» ВБУ при ВУАН, М. І. Ясинський не залишає суто історичну тематику своїх досліджень. Знайдений архівний документ свідчить, що методологічним підґрунтям історії бібліографії вченим було обрано українознавство як комплекс історичного знання. М. І. Ясинський у неопублікованій науковій розвідці, котру детально розглянуто у «Наукових працях НБУВ» (2007, вип. 19), аналізує існуючі концепції поняття «українознавство», виділяє ті змістові аспекти, які, на його думку, вплинули на формування соціальних потреб відносно цього комплексу знання, і, головне, як історик подає своє бачення змісту поняття «українознавство», визнаючи його багатогалузевим комплексом [9].

Копітка праця над дослідженням і формулюванням методологічних засад історії української бібліографії визначила також головний метод науковця по вивченню цього питання — бібліографічний: «У нього був особистий інструментарій (набори карток з відповідних галузей знань — історії, філософії, економіки тощо) і цей підручний матеріал був надійною опорою вченого під час роботи...» [1, с. 33]. Висока інтелектуальна культура М. І. Ясинського, яку відзначали колеги по професійній діяльності, сприяла миттєвому визначенню вченим наукового значення друкованих лекцій І. І. Корнейчика «Розвиток бібліографії на Україні» для українського бібліографознавства. «Праця ця заслуговує на увагу як праця „потрібна”», — писав М. І. Ясинський [3, с. 214]. Рецензія на друкований лекційний матеріал стала і для самого автора, і для автора лекцій тим методологічним орієнтиром, який штучність опису окремих бібліографічних явищ дореволюційної доби розвитку бібліографії визнав за цілісний еволюційний історико-культурний процес. Поелементно історія української бібліографії представлена М. І. Ясинським так: дослідження життя і діяльності бібліографів, дослідження їхньої бібліографічної спадщини, дослідження участі відповідних організацій і преси [3, с. 191]. Обсяг бібліографічного знання, за М. І. Ясинським,



повинен бути представлений усіма бібліографічними розгалуженнями (видами бібліографії). За твердженням ученого, цільове призначення бібліографії формується історичним часом. Вербальний вимір цього теоретичного твердження має такий зміст: «Бібліографія своїми відомостями повинна триматись висот знання своєї епохи» [3, с. 196]. Наука, за визначенням М. І. Ясинського, є об'єктом середовищем для формування завдань бібліографічної праці та прогнозування результатів наукової діяльності засобами бібліографії. Практична значимість бібліографії завжди ідентифікується з призначенням її у розвитку науки. Саме ця методологічна спрямованість поглядів М. І. Ясинського була відзначена І. І. Корнейчиком у статті-спомині: «М. І. Ясинський спеціально розробляв методику бібліографії для наукової мети» [6, с. 150].

Методологія історії бібліографії ученого чітко визначала і методи бібліографічної роботи. М. І. Ясинський мав чітку наукову позицію з приводу застосування історичного методу. Як випускник київської історичної школи з позитивістським озброєнням, учений неодноразово в рецензії «До історії української бібліографії XIX ст.» за текстом наголошував: «Автори далеко не завжди говорять про ті мотиви, які безпосередньо стимулювали заняття бібліографією» [3, с. 197]. Включення бібліографії в історичний процес для бібліографів-практиків як дореволюційної доби, так і післяреволюційної стало проявом об'єктивізму. М. І. Ясинський одним із перших у теоретичному доробку бібліографії відійшов від трактування суто довідково-практичних функцій бібліографічних праць і наблизився до їх характеристики як результатів фундаментальної наукової роботи зі значним апаратом пошуку, ідентифікації, опису, визначення цільового призначення, розкриття змісту відібраних документів. Така методологія розгляду бібліографічних явищ М. І. Ясинського дозволила ще у 1920-х рр. підійти до вирішення проблеми визначення бібліографії у системі історичного знання та позиціонування її у наукознавстві. Особисто застосування цієї методології було здійснено ученим у дослідженні бібліографічної спадщини М. Ф. Комарова [13]. Наукові розвідки М. І. Ясинського вражають логічністю задуму, оперуванням науковою термінологією, аргументованістю й актуальністю висновків. Саме тому в 1920-х рр. науковий доробок ученого сприймався оточуючими як ускладнюючий фактор щодо поставлених питань. Навіть С. П. Постернак, перебуваючи на посаді директора ВБУ при ВУАН, робив зауваження М. І. Ясинському щодо наукового стилю написання ним статей: «...дозволю собі дати дружню пораду почати уперту систематичну роботу над способом викладу Ваших думок... Головний мінус Ва-

шого стилю — це непрозорість його в цілому і непрозорість багатьох речень, виразів зокрема. Мені здається, що Вам треба працювати над кожною написаною Вами статтею в цілому... Ця робота колосальна, але, мені здається, що вона окупиться згодом в сто крат, бо непрозорий стиль — найстрашніша річ для багатьох авторів» [5, арк. 3].

Так званий «непрозорий» стиль у 1920-х рр., у роки ідеології масового читача у бібліотеках, для сучасних науковців стає ознакою серйозного, фундаментального підходу М. І. Ясинського до розгляду предмету дослідження, віддзеркаленням ерудиції та високого знаннєвого потенціалу науковця. За М. І. Ясинським усталено було закріплено визначення «представника старого покоління бібліографів». У нього був свій стиль діяльності, «у роботі він більше покладався... на особисту ерудицію» [1, с. 32]. Для самого М. І. Ясинського зразком ерудованості в бібліографічній справі завжди був Михайло Федорович Комаров. У постаті подвижника бібліографічної справи дореволюційного періоду в Україні учений знайшов ідеал наукової об'єктивності, методологічної та методичної вивірності, соціальної визначеності та наукової самодостатності. Упродовж усього професійного життя М. І. Ясинський досліджував цього ученого. Наукова розвідка про М. Ф. Комарова вийшла друком тільки у 2001 р. Виключна скромність особистих наукових амбіцій не дали М. І. Ясинському можливості запропонувати для друку свою головну наукову працю за життя.

Резюмуючи дослідницький матеріал щодо методологічної значимості науково-бібліографічних праць М. І. Ясинського, слід зробити такі висновки. Українська революція 1917–1921 рр. створила умови у науковому середовищі України для розвитку державних інститутів науки та змістового наповнення їх галузевих спрямувань ситуативним (бібліографічним) знанням. Наслідки реорганізації суспільства стали мотивацією дослідницької діяльності М. І. Ясинського щодо питань історії української бібліографії дореволюційної доби. Дослідницький процес хронологічно охопив практично все професійне життя вченого від 1914 до 1967 р. Це наближає М. І. Ясинського до таких постатей української бібліології, як Ю. Меженко, Л. Биковський, С. Сірополко, Ф. Максименко, М. Годкевич та багатьох інших українських науковців, про яких пишуть у світовій науковій літературі. Загалом епоха революції в Україні сформувала плеяду ідеологів національної бібліології. Їхні погляди на галузеві розгалуження бібліології становлять методологічне надбання сучасної науководослідної роботи. Методологія соціальної мотивації бібліографічної діяльності М. І. Ясинського в історичному процесі відпрацьована самим ученим в особистій професійній діяльності упродовж півсто-

літньої творчої праці та довершено-науково доведена в останній теоретичній публікації автора — рецензії «До історії української бібліографії XIX ст.». Зміст цього наукового документа слід розглядати як обґрунтування загальнонаукового методу розгляду бібліографії як самодостатньої галузі науки.

1. *Арутюнова С. А.* Бібліографічна спадщина Михайла Ілліча Ясинського [Текст] / С. А. Арутюнова : дис. ... канд. іст. наук. — Київ, 1998. — 191 с.
2. *Богдашина О. М.* Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті рр. XIX — 20-ті рр. XX ст.): [Текст] / О. М. Богдашина ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2013. — 560 с.
3. Питання бібліографії : зб. ст. — Київ : Наук. думка, 1967. — 214 с. // ІР НБУВ. Архів НБУВ, оп 2, спр. 138.
4. *Кримський А.* Рецензування на службу методологічному озброєнню // ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 7111, 1 арк.
5. Постернак С. П. до Ясинського М. І. Лист 18 вересня 1925 р. [з Криму] до Києва // ІР НБУВ, ф. 52, од. зб. 320, 3 арк.
6. *Корнейчик І. І.* Михайло Ілліч Ясинський [Текст] / І. І. Корнейчик // Бібліотекознавство та бібліогр. — Харків, 1971. — Вип. 11. — С. 147–158.
7. *Королевич Н. Ф.* Українські бібліографи ХХ століття : навч. посіб. [Текст] / Н. Ф. Королевич ; Кн. палата України. — Київ, 1998. — 327 с.
8. *Королевич Н. Ф.* Бібліограф М. І. Ясинський (1889–1967) : біо-бібліогр. нарис [Текст] / Н. Ф. Королевич, М. В. Геращенко ; Нац. парлам. б-ка України. — Київ, 1995. — 32 с. — (Видатні діячі української книги ; вип. 2).
9. *Петрикова В. Т.* Архівні ресурси ВБУ при ВУАН у формуванні сучасної теорії українознавства [Текст] / В. Т. Петрикова // Праці НБУВ. — Київ, 2007. — Вип 19. — С. 425–431.
10. *Стрішинець Н.* Бібліографічна спадщина Юрія Меженка : монографія [Текст] / Н. Стрішинець. — Київ, 1997. — 146 с.
11. *Ясинський М. І.* Головні моменти з історії української бібліографії [Текст] / М. І. Ясинський // Бібліотечний збірник. — Ч. 3. Бібліографія на Україні. — Київ, 1927. — С. 8–34.
12. *Ясинський М. І.* До питання про початок української преси: про статтю В. Ігнатієнка «Історія української преси та її вивчення», вміщену в «Бібліологічних вістях» (1923, № 3) [Текст] / М. І. Ясинський // Бібліологічні вісті. — 1923. — № 4. — С. 43–46.
13. *Ясинський М. І.* Михайло Комаров: монографія [Текст] / М. І. Ясинський ; уклад. М. В. Геращенко ; Кн. палата України. — Київ, 2001. — 68 с.

## REFERENCES

1. Arutiunova, S. A. (1998). *Bibliohrafichna spadshchyna Mykhaila Illicha Yasynskoho* [Bibliographic heritage of Mikhail Ilyich Yasin-sky]. *Extended abstract of PhD dissertation (History)*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Bohdashyna, O. M. (2013). *Pozytyvizm v istorychnii nauksi v Ukraini (60-ti rr. XIX – 20-ti rr. XIX st.)* [Positivism in Historical Science in Ukraine (60s, 19-20th years of the 20th century)] Kharkiv. [in Ukrainian].
3. *Pytannia bibliohrafii: zb. st.* [Bibliography questions]. (1967). Kyiv: Nauk. dumka. In *Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine*, Archive of VNBUR, inventory 2, case 138]. [in Ukrainian].
4. Krymskyi, A. *Retsenzuvannia na sluzhbu metodolohichnomu ozbroi-enniu* [Reviewing the service for methodological weapons]. In *Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine*, fund X, storage unit 7111, 1 p. [in Ukrainian].
5. *Posternak S. P. do Yasynskoho M. I. Lyst 18 veresnia 1925 r. [z Krymu] do Kyieva* [Posternak S. P. To Yasin-sky M. I. Late 18 Sep-tember 1925 yar [with Krym] to Kyiv]. In *Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine*, fund 52, storage unit 320, 3 p. [in Ukrainian].
6. Kornieichyk, I. I. (1971). *Mykhailo Illich Yasynskiy* [Mikhail Ilyich Yasin-sky]. In *Bibliotekoznavstvo ta bibliohrafija* [Library Science and Bibliography]. (Vol. 11, pp. 147–158). Kharkiv. [in Ukrainian].
7. Korolevych, N. F. (1998). *Ukrainski bibliohrafy XX stolittia: navch. posib.* [Ukrainian bibliographers of the twentieth century]. Kyiv: Kn. palata Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Korolevych, N. F. & Herashchenko, M. V. (1995). *Bibliohraf M. I. Yasynskiy (1889–1967): biobibliohr. narys* [Bibliographer MI Ya-sinsky (1889–1967)]. (Vol. 2). Kyiv. [in Ukrainian].
9. Petrykova, V. T. (2007). *Arkhivni resursy VBU pry VUAN u formu-vanni suchasnoi teorii ukrainoznavstva* [Archival resources of the Military Academy with the VUAN in the formation of the modern theory of Ukrainian studies]. In *Pratsi NBUV* [Proceedings Vernad-sky National library of Ukraine]. (Vol. 19, pp. 425–431). Kyiv. [in Ukrainian].
10. Strishynets, N. (1997). *Bibliohrafichna spadshchyna Yurii Mezhenka* [Bibliographic legacy by Yuri Mezhenko]. Kyiv. [in Ukrainian].
11. Yasynskiy, M. I. (1927). *Holovni momenty z istorii ukrainskoi bib-liohrafii* [Highlights from the history of Ukrainian bibliography]. In

- Bibliotechnyi zbirnyk* [Бібліотечний збірник]. (Vol. 3, pp. 8–34). Kyiv. [in Ukrainian].
12. Yasynskyi, M. I. (1923). *Do pytannia pro pochatok ukraïnskoi presy: pro stattiu V. Ihnatiienka «Istoriia ukraïnskoi presy ta yii vyvcheniia», vmishchenu v «Bibliolohichnykh vistiakh» (1923, № 3)* [On the issue of the beginning of the Ukrainian press: on the article by V. Ignatienko “The History of the Ukrainian Press and its Study,” contained in the Bibliographic Messages (1923, №. 3)]. *Bibliolohichni visti* [Бібліологічні вісті], 4, 43–46. [in Ukrainian].
  13. Yasynskyi, M. I. & Herashchenko, M. V. (Ed.) (2001). *Mykhailo Komarov* [Mikhail Komarov]. Kyiv: Kn. palata Ukrainy. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 07.07.2017 р.

**Методологія історії української бібліографії М. І. Ясинського.**  
**Петрикова В. Т.,** доктор філософії, докторант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Київ).

**Українська біографістика = Biographistica ukrainica.** – Київ, 2017. – Вип. 15. – С. 74–88.

Актуальність теми пов’язана з дослідженням наукової спадщини одного з фундаторів бібліологічного знання в Україні часів Української революції (1917–1921 рр.) та 1920-х рр. М. І. Ясинського. Вченому належить обґрунтування методологічних засад розгляду бібліографічного руху в історії українського відродження та визначення його соціальної ролі для будівничих процесів у науковому просторі новоутвореної держави України. Історик за фахом, представник київської історичної школи початку ХХ ст., М. І. Ясинський одним із перших в історії національної бібліологічної думки застосував еволюційний підхід до визначення бібліографічної практики як соціальної потреби для становлення і розвитку національного наукового простору ХІХ – початку ХХ ст. Тема розглядається з позицій сучасної історіософії української науки. Акцент зроблено на виявленні видового складу наукових праць вченого, як друкованих, так і архівних джерел, відомих науковій громадськості і знайдених вперше. Визначено хронологію еволюції думки автора впродовж продуктивної професійної діяльності. Розкрито зміст наукової концепції вченого відносно особливостей історичного процесу розгортання бібліографічної діяльності в Україні як суспільного явища.

**Ключові слова:** бібліологія, методологія науки, наукова біографія, наукова школа, теорія еволюції, М. І. Ясинський.

**Methodology of the history of the Ukrainian bibliography of M. I. Yasinsky.**

**Valentyna Petrycova**, Doctor of Philosophy, Doctoral Student of The Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv).

**Ukrainian Biographistics = Biographistica Ukrainica.** – Kyiv, 2017. – Vol. 15. – P. 74–88.

The urgency of the topic is related to the research of the scientific heritage of one of the founders of the bibliological knowledge in Ukraine during the Ukrainian Revolution (1917–1921) and the 1920s M. I. Yasinsky. The scientist is to determine the methodological principles for considering the bibliographic movement in the history of Ukrainian revival and determine its social role for the construction processes in the scientific space of the newly formed state of Ukraine. Historian on specialty, representative of the Kyiv historical school of the early twentieth century, M. I. Yasinsky, one of the first in the history of national bibliological thought, applied an evolutionary approach to the definition of bibliographic practice as a social need for the formation and development of the national scientific space of the 19th and beginning of the 20th century. The theme is considered from the point of view of modern historiography of Ukrainian science. The emphasis is on identifying the species composition of scientific works of the scientist, both printed and archival sources of well-known scientific communities and found for the first time. The chronology of the evolution of the author's thoughts during productive professional activity is determined. The content of the scientific concept of the scientist concerning the peculiarities of the historical process of the development of bibliographic activity in Ukraine as a social phenomenon is revealed.

**Keywords:** bibliography, science methodology, scientific biography, scientific school, theory of evolution, M. I. Yasinsky.

**Методология истории украинской библиографии М. И. Ясинского.**

**Петрикова В. Т.**, доктор философии, докторант Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (Киев).

**Украинская биографистика = Biographistica ukrainica.** – Киев, 2017. – Вып. 15. – С. 74–88.

Актуальность темы связана с исследованием научного наследия одного из основателей библиологической науки в Украине периода Украинской революции (1917–1921 гг.) и 1920-х гг. М. И. Ясинского. Ученому принадлежит формулирование методологических основ

исследования библиографического процесса в истории украинского возрождения и определение его социальной роли в организации научного пространства новообразованного государства Украина. Историк по специальности, представитель киевской исторической школы начала XX в., М. И. Ясинский одним из первых в истории национальной библиологической мысли применил эволюционный подход к исследованию библиографической деятельности в качестве социально востребованной для становления и развития национального научного пространства XIX – начала XX в. Тема рассматривается с позиций современной историософии украинской науки. Акцент сделан на выявлении видового состава научных трудов ученого, как печатных, так и архивных источников, известных научной общественности и найденных впервые. Проанализирована хронология эволюции мысли автора на протяжении всей профессиональной деятельности. Раскрыто содержание научной концепции ученого относительно особенностей исторического процесса развертывания библиографической деятельности в Украине как социального явления.

**Ключевые слова:** библиология, методология науки, научная библиография, научная школа, теория эволюции, М. И. Ясинский.